

INGEZONDEN.

DE MOEILIKHEDEN MET DE KOEPOKINENTING.

Collega TH. H. M. PLATTE schreef, bldz. 2452, in dit *Tijdschrift*: „In de eerste plaats wordt er a priori aangenomen, dat deze encephalitis een ziekte is, die eerst de laatste jaren zou voorkomen, omdat, zegt men, de geneeskundigen haar anders ook vroeger wel zouden hebben herkend”.

Ik persoonlijk, neem dit geenszins a priori aan, doch heb een op behoorlijke gronden gevestigde overtuiging, dat, al mag ik niet ontkennen (wie zou dat kunnen?), dat er hier of daar wel eens een enkel geval van de complicatie voorgekomen zou kunnen zijn, zoowel de burgerij als degenen, die de koepokenting tot stand brachten en in stand hielden, reeds bij een frequentie, ver beneden de huidige, deze ongewenschte — aan de omgeving van den geënte niet verborgen blijvende — complicatie zouden hebben moeten opmerken. Eenerzijds: waarom zou die moeder op Makassar bijzonder scherpzinnig geweest zijn; in het 1ste mijner 3 familie-koppels (van de overige Rotterdamsche gevallen ken ik de familie-inzichten niet!) was het ook de moeder, die het verband bevroedde, en als gevaar voor haar, 2de kind duchtte. Er heeft in het land, ook in Rotterdam, voldoende verzet, georganiseerde campagne, waarvoor gedrukte organen wijd open stonden, welke organen eenzijdig genoeg waren om geenerlei correctie of tegenspraak te gedoogen; bestaan, meer dan een eeuw lang, om de burgerij, zoodra voor argwaan tegen het enten (vooral toen er wettelijke dwang kwam!) ook maar eenigszins aanleiding bestond, tot alarmeeren te bewegen. Anderzijds: Ik gedenk de aandacht, de zorg, de waakzaamheid van het vorige geslacht artsen, die, hoewel ik er slechts een tipje van ken (mijn vader was ruim 30 jaar penningmeester van het Rotterdamsch Genootschap geweest, toen ik bij zijn overlijden zijn plaats onder de leden van het Genootschap — al was het niet als penningmeester — innam) ik als *zeer groot* weet! Die waakzaamheid gold zekerlijk grootendeels de geënten, maar gold ook de zaak — het belang — der koepokinenting! Het aantal leden van ons Genootschap, waarin wel steeds meer dan een dozijn practiseerende huisartsen waren, vormde een aanzienlijk deel der betrekkelijk weinige artsen in Rotterdam, dat toen klein was. Zij hadden tesaam een aanzienlijk deel aller practijk in handen, hadden bovendien in de kleine stad wel dagelijks contact met de overige artsen. Daarbij komt, dat op het Genootschap en door zijn enters een hoog percentage aller entingen geschiedde (ook thans nog: in 1926 werden in Amsterdam met 728000 inwoners door het Amsterdamsche Genootschap 5544 entingen verricht, in Rotterdam met 564000 inwoners 8340 entingen door het Genootschap; aantal geborenen: 11596). In tijden van nood werden er zittingen in scholen gehouden (in 1894 entten onze vaccinateurs 14.38 pCt. der bevolking), thans is dit regel. Wij drukken hieronder af een deel van het verslag over 1902, wyl eenerzijds de lezer er een indruk uit kan krijgen, omtrent de waakzaamheid, anderzijds, omdat er een verdacht geval door mij in vermoed wordt.

1902 was een druk jaar voor het Genootschap geweest, 24604 entingen zijn op de eigen zittingen geschied in Rotterdam, 5 maal meer dan anders, terwijl het overige Nederland geen verhoogde aanvraag om stof had gedaan. Tot deze veelomvattende werkzaamheid, zoo luidt dan het verslag, „werd Rotterdam gedrongen door het epidemisch optreden der pokken in naburige havenplaatsen in Engeland.

Op 83 openbare en 23 bijzondere scholen werden 17781 personen gerevaccineerd en 2405 kinderen voor de eerste maal ingeënt. Ten einde een nauwkeurige contrôle te verzekeren, werden de hoofden der scholen uitgenoodigd onmiddellijk bericht te zenden van alle ongesteldheden onder de geënte kinderen voorkomende en aan de geneeskundigen hier ter stede het verzoek gericht om kennis te geven van alle gevallen, waarin door hen schadelijke gevolgen der inenting mochten worden waargenomen.

Van slechts 89 der 20186 op de scholen ingeënten kwamen klachten in. Een nader onderzoek leerde, dat 30 ingeënten, die wegens ongesteldheid de school verzuimden, of slechts ongesteldheid hadden voorgewend, of niet noemenswaard ongesteld waren geweest.

Eén kind was korten tijd na de inenting misselijk geweest, 2 klaagden over een loom gevoel in armen en beenen, 3 over pijn in de armen en 31 leden gedurende een paar dagen aan koorts. Bij één kind traden een paar dagen na de inenting stuipen op, die echter na het doorkomen van een hoektand zich niet meer herhaalden. Van één kind kwam bericht in, dat het daags na de inenting een toeval had gehad. Een verder onderzoek was echter niet mogelijk, omdat wegens verhuizing het kind niet te vinden was en de nieuwe woonplaats niet kon worden ontdekt; 2 kinderen hadden diarrhoe; de een slechts gedurende een paar dagen, de andere, die tevens een licht en zeer verspreid papuleus exantheem over het geheele lichaam vertoonde, gedurende een paar weken. Bij één der zieken werd angina, bij een ander morbilli gediagnostiseerd. Van een der hoofden werd een schrijven ontvangen waarbij werd aangedrongen op onverwijld bezoek bij een kind, dat volgens de ouders zoo ongesteld was, dat onmiddellijke opneming in het ziekenhuis werd noodzakelijk geacht. Bij het bezoek, weinige uren na ontvangst van het bericht, werd aangetroffen een kind, met een gezwollen, eenigszins pijnlijke okselklier, overigens volkomen normaal. De vader moest erkennen, dat zijn klacht wel wat overdreven was. Na een paar dagen was de zwelling verdwenen. Bij 7 kinderen waren de armen sterk gezwollen en vertoonden een erythemateus, één zelfs een erysipelateus exantheem. Bij 1 kind waren de vaccine-puisten, waarschijnlijk ten gevolge van wrijven of stooten gebarsten en was op de plaats der inenting een uitgebreide, doch oppervlakkige verzwering zichtbaar, die echter zonder verdere nadeelige gevolgen binnen een paar weken genas. In 5 gevallen werd een meer algemeen exantheem waargenomen; tweemaal een licht papuleus over het geheele lichaam, eenmaal een vesiculeus op de extremiteiten en tweemaal enkele pustulae, impetiginosae hier en daar op den tronk. Eén kind leed aan herpes zoster.

Een kind, den 14den Mei gerevaccineerd, overleed reeds den 2den Juni aan meningitis tuberculosa.

In de beide laatste gevallen is een oorzakelijk verband met de vaccinatie ongetwijfeld buitengesloten''.

Tot hier het verslag, waarin wij het laatste geval cursief lieten drukken; die meningitis zou o. i. wel eens encephalitis geweest kunnen zijn, wat wij zullen trachten na te speuren. De waarde van deze enquête is verhoogd, daar de anti-vaccinedwangbond en een Gereformeerd Jongelingsblad luidruchtig waren !

Wij meenen dus gronden te hebben, de huidige frequentie vroeger uitgesloten te hebben.

Het door collega PLATTE vermelde geval van postvaccinale encephalitis was ons aanleiding eens na te snuffelen, met wat voor stof dit kind ingeënt was. Wij geven onze bevinding, aan eenige jaarverslagen van de „Landskoepokinenting'', voor zoover ik die onder bereik heb, ontleend, weder, en doen dit iets uitgebreider, daar eenige kennis der gegevens, die in de huidige moeilijkheden een rol spelen, den lezer wellicht welkom is.

Omstreeks 1909 begon in de *Landskoepokinrichting* te Weltevreden de karbouw als entstofbron het kalf te verdringen. Dit geschiedde wel niet, omdat Indië „in het bezit is van een pokstofleverancier bij uitnemendheid: den karbouw, die voor Nederland niet te vervangen is'' (bldz. 2032 van dit *Tijdschrift*).

Het kalf had tot voor kort zijn plicht als vaccinebron bevredigend vervuld; al waren er kleine moeilijkheden. Bijv.: In Weltevreden bleken hinderlijk (en kostbaar !) dikwijls de (tot entstofvervaardiging gehuurde) kalveren immuun, er was na enting geen gram te oogsten. Tot de oorzaak bleek: de verhuurder voegde de terugontvangen afgeënte kalveren tusschen zijn nog te verhuren kalveren, welke laatste door de eerste door contact of op andere wijze met pokstof besmet werden en onbruikbaar gemaakt. Dit werd verholpen, door de afgeënte kalveren voortaan wat langer in de inrichting te houden, wat bezwaren had (ruimte, personeel).

Daarbij was de voorraad kalveren wel eens hinderlijk klein: Batavia at niet genoeg kalfsvleesch. De virulentie der kalverstof gaf de laatste jaren zorg; zij werd door NIJLAND door middel van konijnenpassages op peil gebracht en gehouden. Maar bij de tropische temperatuur bewaard, liep de kalverstof in virulentie vrij vlug achteruit. In bewaarbaarheid won de karbouwen-lymphie het, waarbij een niet geringe aantrekkelijkheid van den karbouw voortspruit uit zijn (in dit opzicht voordeelig) grooten buik. De productie van 3 karbouwen woog tegen die van 20 kalveren op. Maar één nadeel vooral voor wie konijnenpassages vreest, van het gebruik van karbouwenstof springt in het oog: de virulentie van den entstofstam verloopt bij enting van karbouw op karbouw zeer snel; de virulentie-afnemning blijkt reeds in hetzelfde verslag, waarin de karbouw ingevoerd wordt. Reeds in 1909 wordt door NIJLAND dit euvel verholpen door de karbouwen steeds te enten met de 1ste generatie van *lapine op kalveren*. En zóo gebeurt het in 1923 nog; 82 karbouwen leverden 22 K.G. pulpa. Om die 82 karbouwen te enten werden 20 kalveren gebruikt, die 0.29 K.G. stof leverden. De noodige lapine voor het enten dezer kalveren leverden 7 konijnen (4.65 gram pulpa).

Stellen wij tegenover deze, reeds in het eerste jaar, dat de karbouw ten tooneele verschijnt, gebleken virulentiedaling van den entstofstam bij den karbouw in Indië, de ervaring in Rotterdam met het vaderlandsche kalf. Nadat de stam, met stof van „cow-pox” in 1868 uit Frankrijk betrokken, in 1868 op ons kalf was opgezet, bleef deze stam 27 jaar lang, inmiddels zeker ruim 1300 kalveren gepasseerd hebbend, virulent. Eerst in 1895 moest Rotterdam hulp van buiten hebben, daar de virulentie van dezen stam achteruit liep; het vroeg en kreeg hulp in Amsterdam, dat een paar jaar tevoren ook gesukkeld had met de virulentie, maar dat in 1895 weer op dreef was, geholpen door Rotterdam; in 1895 kreeg Rotterdam zijn eigen; in Amsterdam virulent gebleven stam dus terug, doch reeds in 1896 was het weder mis. Het Hollandsche kalf is in Holland, wat de mogelijkheid betreft om den stam virulent te houden, zonder behulp van passages op andere dieren, dus ver superieur aan den door prof. GORTER en dr. VAN NEDERVEEN geprezen karbouw in Indië.

Rotterdam, 12 December 1927.

H. K. DE HAAS.

GYMNASTIEK EN MASSAGE IN DE AFDEELINGEN.

De beschouwingen van BROCX op bldz. 2411 hebben belang met het oog op de komende behandeling in de afdeelingen. Daarom moge hier de formeele kant van het vraagstuk naar voren gebracht worden, over het moreele kan eindeloos getwist worden, sociaal wordt moraal langs formeele wegen bereikt.

Alvorens de practijk uit te oefenen legt de arts de belofte af, dat hij raad of bijstand zal verleen en overeenkomstig de daarop wettelijk vastgestelde bepalingen. Het grondartikel, het meest bindende besluit, veroorlooft alleen aan den arts het verleen en van bijstand tot een bedrijf te maken. Kan of wil hij een bepaalden bijstand niet verleen en, dan is hij onder eede dus op zijn collegae aangewezen. Buiten beschouwing blijft natuurlijk lichaamsbehandeling, waarvan het geneeskundig doel niet vaststaat; doch voor personen en lichamen, die voor eerlijke en ordelijke geneeskundige behandeling instaan, valt over de strekking van den bijstand contractueel en wettelijk gezien geen zweem van twijfel. Het spreekt van zelf, dat een geneeskundige zich mag laten helpen door personen, die geen artsrechten hebben, deze zijn dan echter in loondienst bij den arts, niet bij den patiënt of eenige instelling, met alle aankleve van dien, w.o. verzekering tegen ongevallen, invaliditeit, ook als de rekening gehecht wordt aan die van den arts. Mijn helpers zijn dan ook door zegelsplakken verzekerd. Een zelfstandig bedrijf met bewust geneeskundige strekking kan niemand zich zonder artsrechten veroorloven en mogen wij artsen direct of collectief nooit bevorderen. Ambtenaren en practiseerende geneesheeren zijn evenzeer aangewezen op de artsen, die ingevolge de wet naast ons voor vestiging zijn gerégistreerd, als een burgemeester moet vergaderen met de raadsleden, die de kiezers hem in de raadszaal zenden, welke